

УДК 330.3

Гурочкіна В.В.

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ

У статті визначено теоретичні засади формування закономірностей та тенденцій розвитку підприємств, проаналізовано закономірності у формуванні інвестиційних ресурсів підприємства, охарактеризовано сучасні тенденції організації саморозвитку підприємства, запропоновано можливі шляхи досягнення максимального рівня розвитку підприємств з іноземним капіталом.

Ключові слова: *іноземні капіталовкладення, інвестиційні ресурси, система розвитку, економічний стан, закономірності, тенденції.*

Постановка проблеми. Розвиток підприємств є складним, динамічним процесом, дослідження якого вимагає вивчення принципів, що зумовлюють подальші напрями розвитку господарюючих суб'єктів з іноземним капіталом. В основі формування перспективних напрямів розвитку підприємств з іноземними капіталовкладеннями лежить декілька проблем. Перша проблема у відсутності додаткових джерел фінансування економічного розвитку. Друга, – при наявності додаткових зовнішніх (іноземних) та концентрованих внутрішніх ресурсів, забезпечення їх оптимального та ефективного використання для успішного функціонування та подальшого розвитку підприємств. Вирішення основних проблем розвитку підприємства неможливе без дослідження закономірностей еволюції розвитку підприємства та тенденцій, що притаманні використанню іноземного капіталу на вітчизняних підприємствах.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Проблема поліпшення умов функціонування підприємства та перехід на сучасні форми і методи роботи з інвесторами є актуальною з огляду на перспективу підвищення ефективності діяльності підприємства та залучення інвестиційних ресурсів, тому досліджується українськими вченими, такими, як Бондар М.І., Руда О.Л. Обґрунтуванням тенденцій та вирішенням проблем функціонування регіонів в цілому і господарюючих суб'єктів зокрема займаються Клиновий Д.В., Пепа Т.В. Проблемами розміщення продуктивних сил та ефективного використання ресурсів досліджують Кочетов О.П., Григорович А.В., Торгова Л.В.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження теоретичних засад формування закономірностей та тенденцій розвитку підприємства з іноземним капіталом. Відповідно до поставленої мети необхідне вирішення наступних завдань: визначити теоретичні засади виникнення закономірностей та формування тенденцій розвитку, охарактеризувати основні напрями розвитку сучасної теорії та методології досліджень іноземних інвестицій на підприємствах, розвинути теоретичні підходи до визначення тенденції розвитку підприємств з іноземним капіталом.

Виклад основного матеріалу. Виникнення закономірностей та формування тенденцій розвитку господарюючих суб'єктів з іноземним

капіталом залежить від глибинної комплексності та етапності досліджуваного процесу.

Розвиток сучасної теорії та методології досліджень іноземних інвестицій на підприємствах здійснюється за двома основними напрямками. Перший формується на основі розширення та поглиблення змісту класичних теорій, обґрунтування нових тверджень та сучасних поглядів. Другий напрям являється допоміжним першому тому, що сутність його полягає у вивченні та виявленні закономірностей за допомогою математичних методів, аналітичних та синтетичних підходів. Комплексне поєднання визначених напрямів досліджень є запорукою ефективності управління діяльністю підприємств в цілому та управління інвестиційною діяльністю зокрема.

Розвиток підприємств відбувається відповідно до основних економічних законів, дія яких виявляється у всіх сферах суспільного відтворення. Науковці вважають, що на рівні регіональної економіки, закономірності розміщення та розвитку продуктивних сил ґрунтуються на положеннях законів, є похідними від них, оскільки «закони характеризують найбільш суттєві співвідношення між явищами у природі і суспільстві, а закономірності відображають лише стійкий причинно-наслідковий зв'язок між природними та соціально-економічними явищами суспільного життя або етапів історичного процесу» [6, с. 266], проте «не однозначну залежність, а імовірнісну» [3, с. 18].

Трактування законів та закономірностей економічного розвитку підприємств здійснюється в залежності від специфіки та особливостей певної діяльності. Що ж до інвестиційних процесів, то закономірністю є систематичне перетворення і трансформація підсистем підприємства в межах встановлених стратегічних цілей. Нагальною проблемою інвестиційного розвитку є раціоналізація ресурсів підприємства та інтеграція всіх процесів в системі управління підприємством. Причиною цього є велика кількість та багатогранність цілей діяльності підприємства, що характеризується високим рівнем складності для досягнення їх узгодженості.

В економічній науці існує велика кількість теорій економічного розвитку підприємства. Кожна з них характеризується індивідуальними особливостями, концепціями та певними закономірностями, на основі яких формують моделі розвитку підприємств. Серед основних теорій, що розкривають сутність виникнення, розвитку та діяльності підприємства, є неокласична, інституціональна, еволюційна та підприємницька.

Теоретичні засади неокласичної виробничої функції як моделі економічного зростання були сформульовані Р. Солоу, Дж. Мідом та У. Свеном. Вони виходили з граничного аналізу двох виробничих факторів – праці та капіталу, які використовуються для виробництва однорідного продукту, припускаючи, що кількість праці (робочої сили) зростає постійно і рівномірно, що в умовах вільної конкуренції відшкодування витрат факторів відбувається відповідно з граничним продуктом (заробітна плата дорівнює граничному продукту праці, а прибуток граничному продукту капіталу), тобто за вартістю [4].

Основним аналітичним інструментом неокласичної моделі є аналіз виробничої функції підприємств, ідентифікація залежності витрат факторів виробництва та величини випуску продукції. Виробнича функція підприємств з іноземним капіталом полягає в тому, що ефективність економічної системи досягається завдяки постійному контролю за рівнем віддачі окремих факторів виробництва та результатів, що отриманні при пріоритетному використанні даних факторів.

Ефективною формою стимулювання розвитку вітчизняних підприємств є іноземні капіталовкладення, які сприяють швидкому оновленню застарілих виробничих засобів, модернізації виробництва та поліпшують показники ефективності діяльності підприємств у цілому. Проаналізуємо показник ефективності використання трудових ресурсів на вітчизняних підприємствах за видами економічної діяльності (рис.1). Позитивна динаміка відслідковується по всіх видах економічної діяльності і є свідченням того, що за останні роки на вітчизняних підприємствах зростає продуктивність праці. Наприклад, у сільському господарстві за 2010 рік показник зріс на 24,58 грн. у розрахунку на 1 працюючого, у промисловості – на 94,38 грн.

Станом на 1 січня 2011 р. накопичений іноземний капітал в економіці України склав 44,7 млрд дол. США, тобто за період з 1 січня 2004 р. до 1 січня 2011 р. іноземні інвестиції у вітчизняні підприємства зросли у 5 разів: з 8,3 до 44,7 млрд дол. США [7]. Проаналізуємо обсяги інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності (рис. 2).

Поступово обсяги інвестицій збільшуються з незначними коливаннями, проте їх наявність позитивно впливає на економічний розвиток вітчизняних підприємств.

Аналіз напрямів вкладання іноземних інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності станом на 01.01.2011 р. свідчить про наступний розподіл: промисловість – 34,2%, операції з нерухомим майном – 21,7%, діяльність транспорту та зв'язку – 17,0%, сільське господарство, мисливство та лісове господарство – 7,2%, торгівля – 6,9%, фінансова діяльність – 1,7%, комунальні послуги, культура та спорт – 3,1%, будівництво – 2,9%, діяльність готелів та ресторанів – 1,8%, охорона здоров'я – 1,6% та освіта – 1,1% [2].

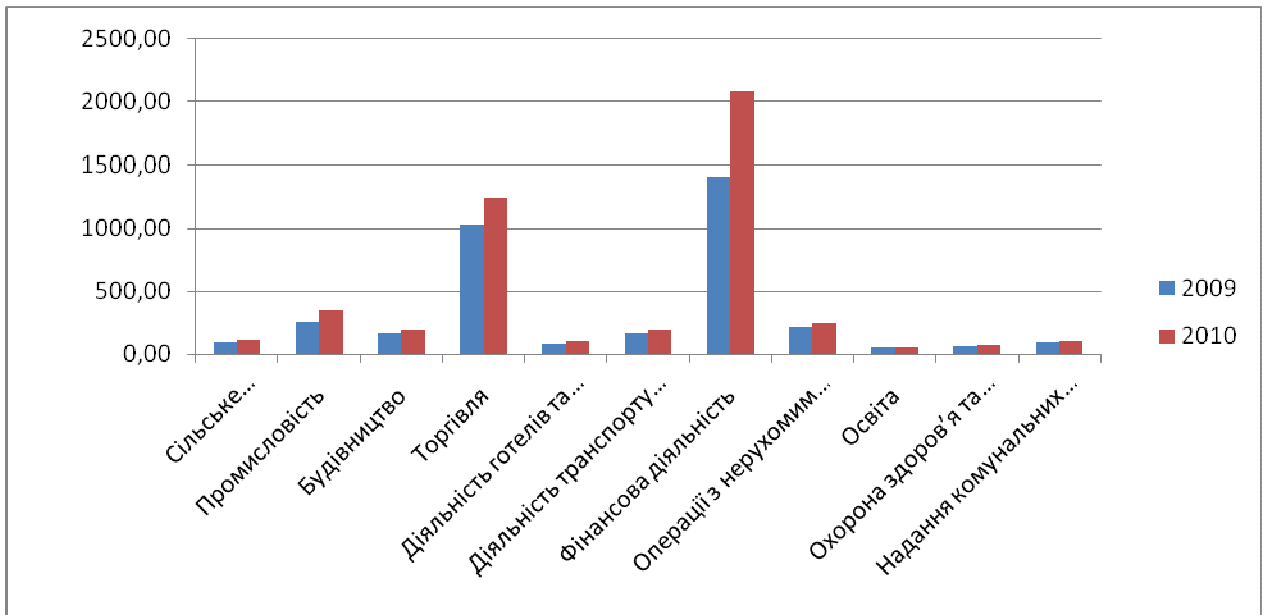

Рис. 1. Продуктивність праці суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності

Джерело: розраховано на основі [5].

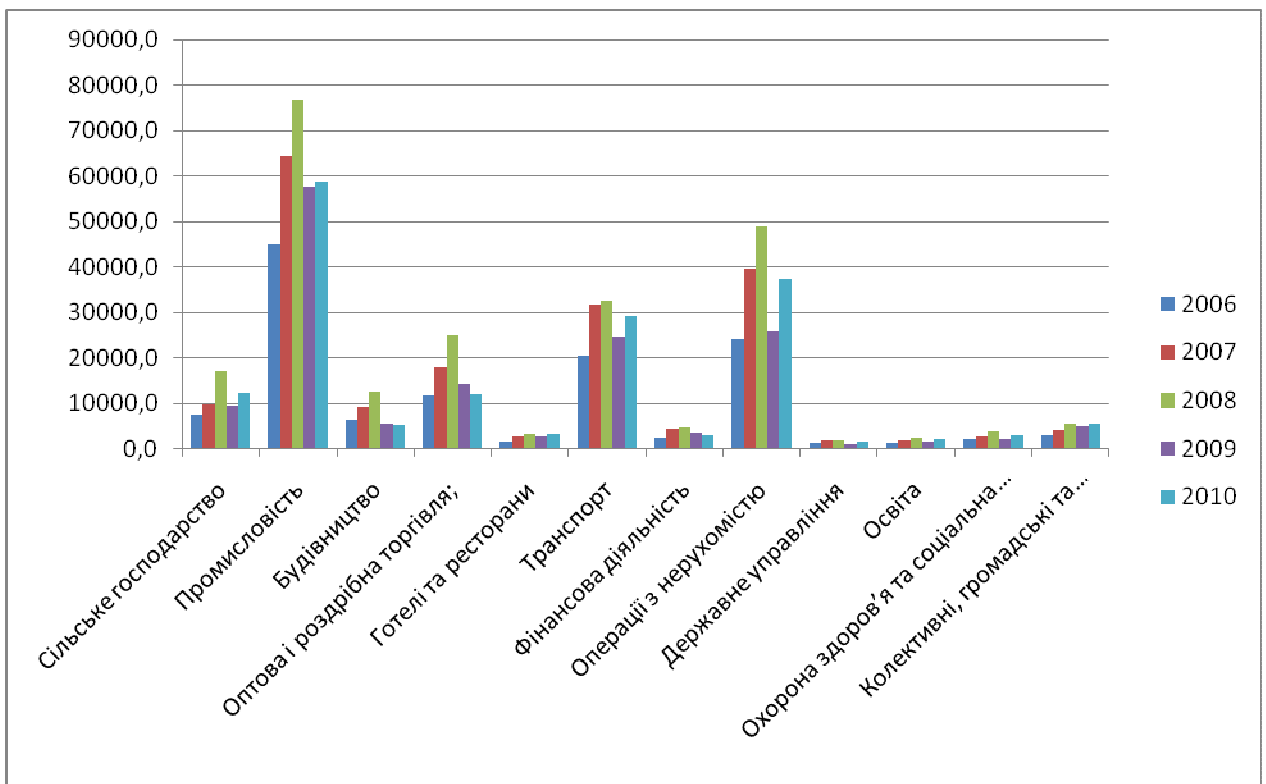

Рис. 2. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності

Джерело: складено на основі [2].

У порівнянні з 2005 роком обсяг капіталовкладень у операції з нерухомим майном збільшився на 9%, що не скажеш про фінансову діяльність, яка становила 12,9% і знизилася у 2010 році до 1,7%. У порівнянні з 2009 р. обсяг інвестицій в основний капітал у торгівлі зменшився на 2261,6 млн.грн., у той же час відслідковується збільшення показника ефективності використання трудових ресурсів на 21,32%. Приголомшлива ситуація і у фінансовій діяльності, збільшення на 48,03%. Це явище пояснюється тим, що таким видам економічної діяльності як фінансова діяльність та торгівля, притаманний високий рівень інертності при досягненні точки апогею економічного розвитку підприємств з іноземним капіталом. Спостерігається другорядна хвиля або потужний мультиплікативний ефект, який є результатом ефективного використання залученого капіталу. Лише тоді підприємства можуть собі дозволити повертати залучений капітал і забезпечити постійний прибуток та економічне зростання за рахунок акумульованих внутрішніх ресурсів.

Досліджуючи діяльність підприємств у цілому та підприємств з іноземними капіталовкладеннями зокрема, виникає необхідність представлення діяльності підприємств із точки зору сукупності та балансу соціальної, екологічної, іміджевої, економічної та інституціональної складових загальної системи розвитку.

Аналізуючи закономірності у формуванні інвестиційних ресурсів підприємств, необхідно враховувати всі етапи підприємницької діяльності (життєвого циклу підприємства) (рис. 3).

Звичайно, наявність та ефективне використання інвестиційних ресурсів на підприємствах сприяє систематичному перетворенню, розширенню, модернізації, оновленню застарілих виробничих засобів – це є закономірністю, проте не слід забувати, що накопичення внутрішніх ресурсів підсилюють економічну незалежність і самостійність підприємства, сприяють саморозвитку. Це явище також є безперечною закономірністю економічного розвитку підприємств з іноземними інвестиціями. Наявність необхідного ресурсного потенціалу сприяє саморозвитку та реінвестуванню.

Концентрація ресурсів у середині підприємств (людських, матеріальних, енергетичних, інтелектуальних, інформаційних, фінансових) здатна забезпечити стійкий саморозвиток одного підприємства, а сприятливо впливає на поліпшення економічного стану підприємств-партнерів, у тому числі тих, які розташовані в інших країнах.

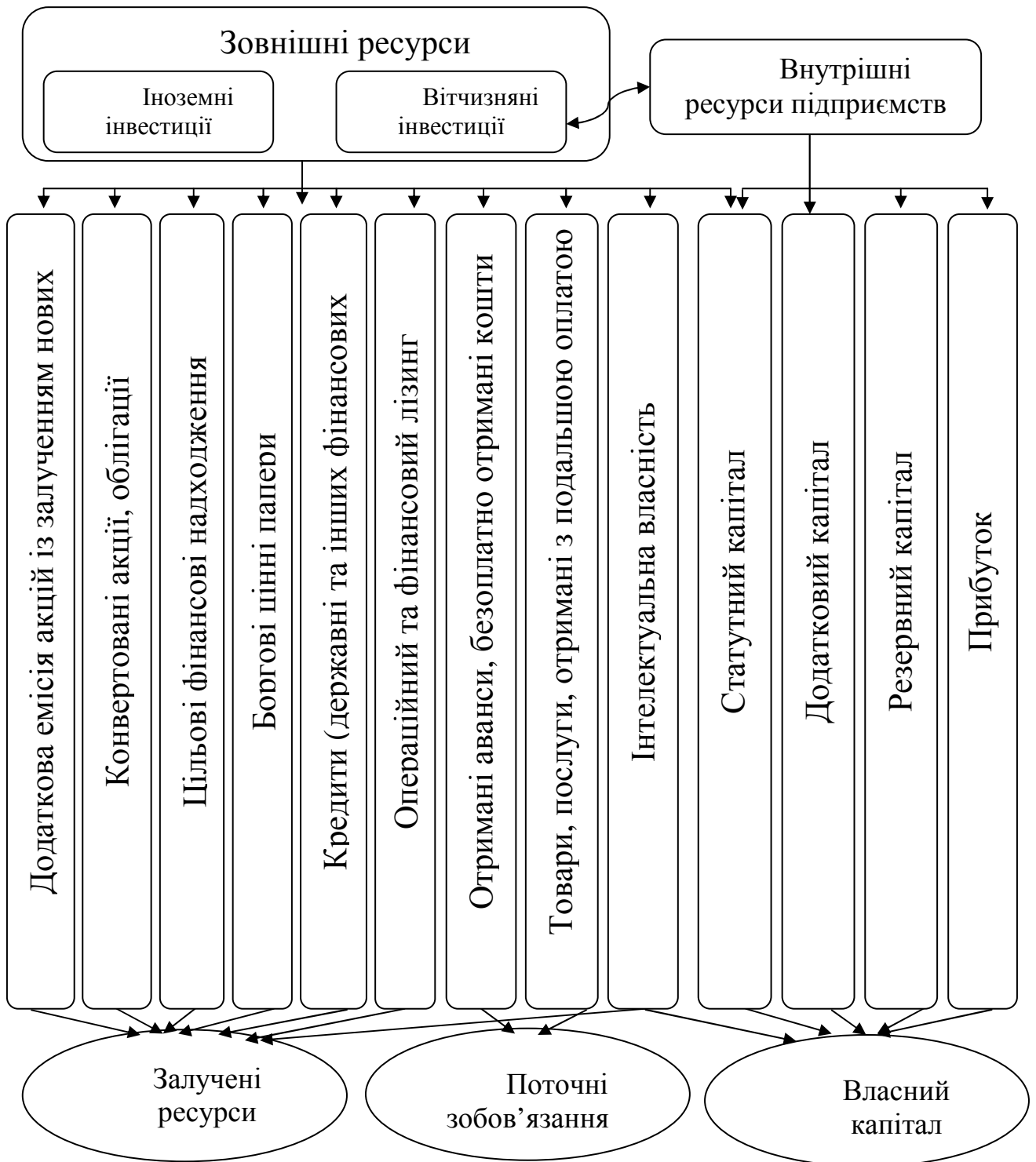

Рис. 3. Інвестиційні ресурси підприємств

Джерело: розроблено на основі [1, с. 209]

Наступною закономірністю розвитку підприємств з іноземним капіталом є те, що при екстенсивному веденні господарської діяльності знижується платоспроможність і є істотним стримуючим фактором у розвитку підприємств. Перспективою подолання цієї проблеми є розвиток інфраструктури виробництва та центрів якісного ремонту устаткування. Слід згадати про стрімкий розвиток інформатизації та комп'ютеризації, що є підсилюючим та

стимулюючим чинником економічного розвитку підприємств з іноземним капіталом.

Безумовно, інформаційна прозорість діяльності підприємств сприяє процесу залучення, підвищує рівень інвестиційної привабливості, збільшує ліквідності капіталу і захищає інтереси емітентів та інвесторів. Для досягнення вищого рівня інформаційної прозорості необхідним є здібності апарату управління до відкритої інформаційної взаємодії, інформаційна обізнаність про стан і тенденції розвитку підприємств, наявність інформації про ведення фінансово-господарських операцій, вільний доступ до фінансової звітності підприємств потенційних інвесторів.

Спостерігається тенденція приваблення інвестора прозорою структурою бізнесу та підсилення його вибору великим попитом акцій на фондовому ринку. Наступною тенденцією є збільшення обсягів інвестицій інвесторами у компанію після результативних доказів сумлінної праці.

Більшості акціонерних підприємств, за умови готовності та бажанні купівлі акцій інвесторами, притаманна тенденція, що супроводжується перерозподілом прав власності після здійснення емісії акцій. Власники й менеджери українських підприємств тому і не поспішають здійснювати емісію акцій, адже вони змінюють відносини власності шляхом фіксації і перерозподілу або випускають облігації.

Сконцентрований досвід містить досить інформації, що дозволяє проаналізувати і визначити роль підприємств з іноземним капіталом, виявити тенденції, що сформувалися в цій сфері, оцінити внесок іноземних інвестицій.

У цілому ці тенденції розвитку підприємств з іноземним капіталом можна охарактеризувати так:

- роль іноземного сектора в національній економіці майже поступово зростає. Ця тенденція призводить до підвищення ефективності підприємств з іноземним капіталом, а, отже, має перспективи економічного росту в майбутньому;

- чим стабільніша й ефективніша національна економіка, тим менше в ній наявний іноземний сектор. Іншими словами, іноземні інвестиції звичайно є каталізатором економічного розвитку підприємств, але у міру зміцнення національних економік значення іноземних компаній і їх філіалів зменшується;

- в усіх країнах продуктивність праці в іноземному секторі значно вища, ніж в національному, тобто іноземний капітал є ефективною формою стимулювання розвитку національної економіки. Найпомітніший результат в економіці спостерігається на початковому етапі її відкриття для іноземних інвестицій;

- розвиток нових форм функціонування підприємств під впливом прямих іноземних інвестицій, а саме: створення господарських кластерів, технопарків та технополісів стверджує про посилення інвестиційних та інноваційних процесів на підприємствах;

- комплексні недоліки в управлінні, нездатність реагувати на зміни умов ринку, перебільшення можливостей підприємства, недостатність ресурсів, вибір недосяжних цілей при формуванні стратегічних планів підприємств у

подальшому призводить до неминучих критичних наслідків, тобто до банкрутства.

Дослідження основних закономірностей та тенденцій розвитку дозволяє виокремити низку пріоритетів, необхідних для врахування при побудові власної «парадигми» економічного розвитку підприємства – інвестиції, інновації, інтелект та інформація, що слугує базисом для її формування.

Висновки. Корегування господарських процесів, ефективно використання залучених іноземних інвестицій, акумулювання внутрішніх ресурсів, структурна перебудова, встановлення фінансово-економічних взаємовідносин потребують проведення комплексної діагностики з метою виявлення обмежень господарської системи, виявлення проблемних питань та визначення конкурентних переваг, якісного покращення і досягнення максимально можливого рівня функціонування суб'єктів господарювання. Необхідно визначати пріоритетні напрями функціонування підприємств з іноземним капіталом на основі сконцентрованого досвіду та історії виникнення еволюції закономірностей та тенденцій економічного розвитку. Отже, при розробці стратегії економічного розвитку підприємств з іноземним капіталом на основі ефективного використання іноземного капіталу необхідно враховувати загальнодержавні закономірності та загальносвітові тенденції, що створюються в економічному просторі.

Список використаних джерел:

1. Бондар М. І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю : монографія / М. І. Бондар. – К. : КНЕУ, 2008. – 256 с. ISBN978-966-483-100-7.
2. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Держ. ком. статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Клиновий Д.В. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка України: навч. посіб. / Д.В. Клиновий, Т.В. Пепа; за наук. ред. Л.Г. Чернюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 728 с.
4. Ласкавий А.О. Менеджмент продуктивності: навч. посіб. / Ласкавий А.О. – К. : КНЕУ, 2004. – 288 с. ISBN: 966-574-601-4. <http://lection.com.ua/managment/managprod/zmist-menedzhment-produktivnosti>
5. Основні показники діяльності підприємств – суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Держ. ком. статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Про окремі категорії навчальної дисципліни «Розміщення продуктивних сил» / Кочетов О.П., Григорович А.В., Торгова Л.В. [Електронний ресурс] // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – С. 263-266. – Режим доступу до журналу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/485.pdf>
7. Прямі інвестиції [Електронний ресурс] / Держ. ком. статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Подано до редакції 16 січня 2012 року

Гурочкіна В. В.

Закономірності и тенденції розвитку підприємств с іноземним капіталом

В статье определенно теоретические принципы формирования закономерностей и тенденций развития предприятий, проанализированы закономерности в формировании инвестиционных ресурсов предприятия, охарактеризованы современные тенденции организации саморазвития предприятия, предложены возможные пути достижения максимального уровня развития предприятий с иностранным капиталом.

Ключевые слова: *иностранные капиталовложения, инвестиционные ресурсы, система развития, экономическое положение, закономерности, тенденции.*

Gurochkina V. V.

Conformities to law and progress of enterprises trends are with foreign capital

In the article certainly theoretical principles of forming of conformities to law and progress of enterprises trends, conformities to law are analyzed in forming of investment resources of enterprise, the modern tendencies of organization of development of enterprise are described, the possible ways of achievement of maximal level of development of enterprises are offered with a foreign capital.

Keywords: *foreign capital investments, investment resources, system of development, economic position, conformities to law, tendencies.*

Гурочкіна Вікторія Вікторівна – кандидат економічних наук, в.о. доцента кафедри міжнародної економіки та підприємництва Національного університету державної податкової служби України.